

**Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Економски факултет - Скопје**

Докторска дисертација

**Анализа на детерминантите на динамиката на македонската економија
во контекст на институционалната економија и новата теорија на раст**

М-р Дарко Лазаров

Ментор:

Академик Гоце ПЕТРЕСКИ

Скопје, 2014

Докторската дисертација на тема **Анализа на детерминантите на динамиката на македонската економија во контекст на институционалната економија и новата теорија на раст**, претставува истражување со мултидимензионален карактер. Примарна цел во рамките на ова истражување ќе биде анализа на факторите кои го детерминираат економскиот раст, односно идентификување на факторите кои го ограничуваат растот на македонската економија. Докторската дисертација е систематизирана во следните делови: вовед, осум поглавја систематизирани во два дела, заклучни согледувања и користена литература.

Во **воведниот дел** од трудот, со оглед на комплексноста и широчината на темата, ќе биде елабориран предметот, целите на истражувањето и научната методологијата која ќе се користи во истражувачкиот процес.

Првиот дел од докторската дисертација се однесува на елаборација на теоретскиот пристап на дијагноза и стратегија на растот. Пристапот на дијагноза на растот се базира на идејата дека може да постојат повеќе причини кои генерираат различен број симптоми. Тие симптоми можат да постанат основа за различни дијагнози во чии рамки аналитичарот се обидува да направи разлика помеѓу потенцијалните објаснувања за ограничувањата на економскиот раст. Компаративната анализа овозможува мерење на перформансите на одделни сегменти во економијата важни за економскиот раст и нивно компарирање со

Евидентна е фундаменталната разлика помеѓу дијагнозата на раст и теоријата на раст. Предмет на дијагнозата на раст е конкретна земја, додека, предмет на теоријата на раст се генерални економски феномени во кои поединечните земји се третираат како примери. Економските научници и истражувачи го поставуваат прашањето: „Дали некоја варијабла X влијае на стапката на економски раст на некоја земја избрана по случаен избор?“ Варијаблата X може да се однесува на стапката на инфлација, инвестиции во образование, буџетски дефицит и јавен долг или каматна стапка. За разлика од економските истражувачи, економскиот советник го постави прашањето за факторите кои го попречуваат економскиот раст на земјата. Двете прашање не се целосно неповрзани, но, сепак, според својата суштина се разликуваат помеѓу себе. Имено, причините за лошите економски перформанси на

земјата вообичаено се хетерогени и детерминирани од извесен број на комплексни интеракции помеѓу различни аспекти чие идентификување бара познавање на специфичните карактеристики својствени за конкретната земјата. Така, додека истражувачите го анализираат влијанието на факторите кои го детерминираат економскиот раст обидувајќи се на тој начин да ја генерализираат интеракцијата помеѓу нив и истата да ја постават на теоретска основа, не е јасно дали земјата која е предмет на анализа е целосно компарабилна, односно доволно репрезентативна.

Ендогениот модел на раст базиран на нарушувања и ограничувања и HRV (Hausman, Rodrik и Velasco) моделот на раст претставуваат фундаментална теоретска основа за примена на пристапот на дијагноза на растот (идентификување и адресирање на факторите кои го ограничуваат економскиот раст) и дизајнирање на оперативна рамка за креирање на оптимална стратегија на раст која ќе биде насочена кон елиминирање на адресираните слабости и сегменти кои генерираат најголеми дисторзивни ефекти во процесот на акцелерирање на економскиот раст. Во тој контекст, елаборацијата на овој пристап базиран на HRV моделот на раст е во фокусот на нашето внимание во овој дел од истражувањето.

Вториот дел има за цел практично имплементирање на пристапот на дијагноза на растот на македонската економија во насока на објективно идентификување и соодветно адресирање на факторите кои го ограничуваат растот на македонската економија, со цел креирање на оперативна рамка за дизајнирање и имплементирање на стратегија која ќе ги елиминира најдисторзивните ограничувања кои го поречуваат економскиот раст. Класични техники кои ќе бидат користени во идентификување на ограничувачките фактори на растот се: сметководство на растот, економетрија на растот и меѓународна компаративна анализа. Сметководството на растот овозможува анализа на изворите на економскиот раст т.е. идентификување на анатомијата на растот. Примената на овој пристап може да биде од производствен, потрошувачки или секторски аспект. Оваа техника дава јасна слика за тоа кои производни фактори, елементи на агрегатната побарувачка и сектори имаат најголемо влијание и придонес во генерирање на економскиот раст.

Економетријата на раст ги идентификува факторите кои го детерминираат економскиот раст. Оваа техника овозможува да се квантифицира степенот на влијание на одделните фактори кои го детерминираат економскиот раст. Додека, меѓународната компаративна анализа овозможува да се утврди состојбата во одделни сегменти на

економијата важни за економскиот раст и истите да се споредат со останатите земји, слични по основ на базичните економски показатели.

Поттикнати од прилично лошите економски перформанси што Република Македонија ги бележи од нејзиното осамостојување до денес, базирајќи се на детална дијагноза на растот на македонската економија, предизвикот, а воедно примарната цел ќе биде креирање на научно базиран прирачник кој ќе им понуди квалитетна основа на креаторите на економски политики во процесот на креирање и имплементирање на политики кои ќе обезбедат динамичен и долгорочен економски раст во Република Македонија.

Во таа насока, како работни хипотези на истражувањето се:

- Елаборација на теоретскиот пристап на дијагнозата на раст базиран на HRV моделот елаборација на реформските стратегии на економскиот раст, со посебен осврт на стратегијата на раст насочена кон елиминирање на најдистрозивните ограничувања. Дијагноза на растот претставува процес на идентификување на пречките кои го ограничуваат ефикасното реализирање на економските активности. Адекватното идентификување на конкретните условите, состојби и ограничување на една економија претставува значаен чекор кон успешно креирање и имплементирање на реформски стратегии и политики кои ќе го промовираат долгорочниот економски раст. Со други зборови, за да го препорачаме вистинскиот лек за болеста, претходно е потребно да ја поставиме вистинската дијагноза за истата.

Како што претходно беше напоменато, овој пристап се обидува да понуди еден генерален одговор на прашањето: „*Што го ограничува економскиот раст?*“ Одговорот на ова прашањето треба да се бара во најмалку три фактори: 1) Ниската стапка на принос на инвестициите (недостиг на квалитетни бизнис идеи и инвестициски проекти или недостиг на комплементарни фактори – ниско ниво на човечки капитал, неквалитетна инфраструктура, ограничен иновациски капацитет, неповолна географска местоположба и сл.); 2) Неможноста и ограничувањата на економските субјекти во целост да уживаат во плодовите од успешно реализирање на сопствените бизнис активности и идеи. Таквата неповолна инвестициска клима може да биде резултат на микро ризици генерирани од неадекватен даночен систем, високо ниво на корупција и други институционални слабости, или пак, резултат на макро ризици генерирани од монетарна, фискална, финансиска или

надворешна нестабилност; и 3) високата цена на капиталот (високи трошоци за финансирање на инвестициите) што може да биде резултат на лошата финансиска интермедијација или лошите меѓународни финансии. Со цел да биде понуди адекватен одговор, неопходно е да се пристапи кон систематска и студиозна анализа на ова прашање преку негово детално декомпонирање.

- Практично имплементирање на концептот на дијагноза и стратегија на растот во Република Македонија преку три базични научни техники: сметководство на раст, економетрија на раст и компаративна анализа. Примената на сметководството на раст како исклучително корисна техника во дијагнозата на растот ќе овозможи да се скенира анатомијата на македонската економија и да се идентификуваат изворите на економски раст во изминатиот период т.е. да се идентификува постоечкиот модел на кој се базира македонската економија. Таквиот пристап ќе овозможи да се анализира поединечниот придонес на одделните фактори на производство, елементи на агрегатната побарувачка и секторите, во стапката на економски раст во Република Македонија.

Економетријата на растот и компаративната анализа се базични техники во спроведување на дијагнозата на раст на конкретна економија. Економетријата на растот овозможува да се квантифицира интеракцијата помеѓу одделни фактори и економскиот раст, што овозможува да се анализира улогата и важноста на одделни фактори како детерминанти на економскиот раст. Компаративната анализа како техника на дијагноза на растот овозможува мерење на перформансите на одделни сегменти важни за економскиот раст и нивно компарирање се земји слични по својата структура.

Во изработката на докторската дисертација настојувано е пристапот да биде современ, базиран врз нови научни сознанија и, се разбира, врз консултирање на современа и релевантна литература од областа. Фактот што развојната економија како дел од макроекономската наука претставува релативно млада научна дисциплина која во последниот период бележи динамичен напредок, ја потенцира важноста од користење на најновите теоретски и емпириски достигнувања во полето на новата теорија на раст и институционалната економија. Методолошкиот приод се темели на вообичаената квантитативна и квалитативна анализа. Квалитативната анализа опфаќа елаборација на теоретскиот пристап во третирањето на проблематиката која е предмет на истражување во рамките на докторската дисертација, а се однесува на дијагноза и стратегија на растот,

новата теорија на раст и институционалната економија. Наспроти теоретскиот пристап во истражувањето, квантитативната анализа се однесува на користење на економетриски модели и техники (панел регресија, метод на најмали квадрати, временски серии) со цел емпириско истражување на концептот на дијагноза на растот и анализа на факторите кои го детерминираат т.е. ограничуваат економскиот раст. Во таа насока, за целите на квантитативната анализа ќе се користат податоци, движења и тенденции од повеќе извори како: World Bank, IMF, UNCTAD, UN, IDA, IFC, Macroeconomic outlook, World Pann Table, НБРМ, Национална статистика и дата бази од многу емпириски истражувања поврзани со самата проблематика.

Научниот придонес што се очекува од овој докторски труд се состои од примена на нови пристапи, концепти и модели во теоријата на растот и нивно имплементирање на македонската економија. Примената на пристапот на дијагноза на растот создава можност да се идентификуваат факторите кои го ограничуваат и забавуваат растот на македонската економија. Таквото адресирање и детектирање на причините за лошите економски перформанси на земјата, нуди еден објективен и научно базиран прирачник за креаторите на економските политики во Република Македонија во дизајнирање на оптимална стратегија која ќе го динамизира и промовира долгорочниот економски раст.

Резултатите од примената на пристапот на дијагноза на растот на македонската економија укажуваат дека слабата извозната конкуретност и недоволниот институционален капацитет се најголеми ограничувања за растот на македонската економија во изминатиот период. Она што ја прави сликата многу покомплексна е фактот што сите овие сегменти имаат комплексни меѓусебни инерекации, па во тој контекст, идентификувањето на причините за слабата извозна конкуретност можеби треба да се бараат во ниската продуктивност и ограничениот иновациски капацитет, лошата финансиска интермедијација и неразвиениот пазар на капитал, неповолната состојба со инфраструктура или ниското ниво на човечки капитал (недостигот на квалификувана работна сила).